

FENOMENAL İFŞANIN İNŞASI OLARAK POSTYÖNETİM: BİR DİSTOPİK YÖNETİMBİLİM DENEMESİ

POSTMANAGEMENT AS THE CONSTRUCTION OF PHENOMENAL DISCLOSURE: A DYSTOPIAN MANAGEMENTOLOGY ESSAY

Gürcan PAPATYA¹

Öz

Makale, yönetimbilimde postlaşma sorun/salının değerini ortaya koyma ve sorun/salın geçerliliğine ve gerçekleştirilebilirliğine dair karar verme, olası düşüncelerin istikametini görme ve gösterme motivasyonunu oluşturma ve açıklamaları yapma kapsamında keşfi bir araştırmadır. Araştırmada yönetimbilimde postlaşma yaklaşımı açıklanmış, sürücü kavram postyönetim kurgusu, çevresi ve biçimleri tanımlanarak iki çerçeveleme yapılmıştır. Bu çerçeveleri postyönetim çevresine taşımak ve kurgulamak için yönetimsizlik, transyönetim, holografik yönetim formları öne çıkartılarak incelenmiştir. Ancak/o halde distopya izlenmiş, ziyadesiyle gelecekte yönetimbilim negatiflikleriyle nasıl başa çıkılacağını göstermeye ilişkin yürütülmüştür. Böylece yönetimbilim yolunda gayretleri değerlendirme ve gelecekteki yeri hakkında düşünme, keşfetme ve biçimlendirme düşüncesine dair kapsam ortaya konmuştur. Sonuçta ileri araştırmalar için “Aceleci Çağda Postyönetim içerimi”ni tartışma ya da keşfi araştırmanın ikinci boyutu hipotez oluşturma girişi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yönetimbilim, Postyönetim, Distopya, Keşfi Araştırma, Gerçeklik Teknolojileri.

Abstract

The article is an exploratory research within the scope of revealing the value of the posting problematic in managementology and making the decision about the validity and feasibility of the problem/study, creating the motivation to see and show the direction of possible thoughts, and making explanations. In the research, posting approach in managementology was explained; two framing was made by demonstrating the driver concept, post-management setup, its environment and forms. In order to carry and construct these frameworks to the post-management environment, he examined the forms of no-management, trans-management, and holographic management. However/then, dystopia was followed, mostly to show how to deal with the negativities of managementology in the future. Thus, the scope for evaluating efforts on the path of managementology and thinking about, exploring and shaping its future place has been revealed. As a result, the second dimension of exploring or discussing the “Postmanagement implication in the Hasty Age” for further research is the input of hypothesis generation.

Keywords: Managementology, Postmanagement, Dystopia, Exploratory Research, Reality Technologies.

1. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi,
gurcanpapatya@sdu.edu.tr,
<https://orcid.org/0000-0002-9647-5662>

Makale Türü   **Article Type**
Araştırma Makalesi   Research Article

Başvuru Tarihi/Applyion Date
01.05.2022

Yayına Kabul Tarihi/Acceptance Date
22.05.2022

DOI
10.20875/makusobed.1111931

Bu makaleye atf yapmak için:

Papatya, G. (2022). Fenomenal ifşanın inşası olarak postyönetim: Bir distopik yönetimbilim denemesi. *MAKU SOBED*, (35), 85-103.
<https://doi.org/10.20875/makusobed.1111931>

EXTENDED SUMMARY

Purpose: The purpose of this article is to explain the scope of posting that should be evaluated in managementology. Because if posting has been mentioned for managementology, it is necessary to focus on what kind of factual (phenomenal) disclosure and construction will be made in this direction. It is very possible, then, to examine the post-management construction as a phenomenal revelation in managementology and to discuss the post-management environment. Rather, a purposeful, systematic, and comprehensive elite study can be encompassed without imposing limits that impede thinking or operating verification mechanisms.

Literature Review: The article is considered as a theoretical and futuristic attempt to see management relations and explain management styles in the quantum era, which is stated to be right next to us, or in the words of French Marcel Proust (1913-1927), in the "hurried era". As a basic perspective, it is to investigate the postulated structure of management science and to prove its testability and possibility in the principle of "as everything changes, what changes should also change". In this direction, literature has been followed to show the deconstruction ideas of post-thinkers such as Foucault and Lyotard, and to show the power play behind knowledge in particular, and to discuss the meaning of scientifically classified knowledge through critical inadequacy.

Method: This article is an exploratory and qualitative research. Exploratory research is the opportunity to discover a new subject that has not been studied before, to understand new information, to create ease of demonstration, to add quality information to the literature and/moreover, to lay the groundwork for further and deep research. It's more of a useful way for preliminary research or formulary research to explain the nature of the problematic. Here, the potential to activate and exploit the insight and creativity of the researcher is maximized. In this way, the opportunity to see the value, benefit and contribution direction and future of the phenomenon that is made or problematized, or at least a strong experience base is created. In other words, it provides the advantage of exploring future managementology theory, concept and practice meanings and interests, providing phenomenal familiarity, examining, formulating a more sophisticated problematic for the future, laying the groundwork for developing hypotheses and providing a new perspective.

Conclusion and Evaluation: With the article, it has been seen that post-management, which is different from traditional managementology content knowledge, is not a form of deconstruction (break the structure), but a forced rhetoric as a deconstruction (make the broken) activity and/but this is not a "language game". With the most optimistic view, post-management has been viewed as an "intermediate form management" thought between virtual and real, depending on future reality technologies. However, in a period when the meanings of structure and action are blurred, it does not seem very easy to grasp where the management science will evolve. If so, it may be advisable to subtract managementology from the assumption of doing it with synthetic artificial intelligences or symbiosis consciousnesses. Understanding this foresight means understanding and influencing the future. Therefore, this difficult process may create a strong proof that post-management is also viewed as a dystopia for managementology. But/then, dystopia stands as explainable for not what managementology wants in the future, but the compelling thinking about showing how to deal with negativities. At least within the scope of this article, it would not be wrong to say that dystopia (wickedness) is not a negative acceptance and that in the future, the postulated version and possible negativity of the evolution of managementology (utopia) can be made visible.

Contribution: The main subject of the article is post-management, its use and definition for the first time in the field of management, its content in the literature in the context of reality technologies, and the idea of naming three forms of management such as holographic management, trans-management and non-management in a holistic and anarchist framework can be considered as an important philosophical and theoretical contribution.

Makale Hakkında ve Yöntemine Dair Değerimler

Makale hemen yanı başımızda olduğu ifade edilen kuantum dönem ve [20. yüzyılın en etkili edebiyatçı ve eleştirmen Fransız Marcel Proust'un (1913-1927) ifadesi ile] “aceleci çağ”da¹, yönetim ilişkilerini görmeye ve yönetim biçimlerini açıklamaya yönelik kuramsal ve *gelecekçi (fütürist) bir girişim* olarak düşünülmüştür. Temel perspektif “her şey değişirken, değişen de dönüşmelidir” ilkeselliğinde yönetimbiliminin postlaşan yapısını araştırmak, sınanabilirliğini ve mümkünlüğünü tanıtlamak olarak verilmiştir. Bu tanıtlama çabasının da, düşünce çevrelerinin oluşturduğu ifade edilen “gerçeklik teknolojileri”nin yarattığı evren sınamalarının veya gerçeklik yitiminin anlaşılmasına yönelik kabul edilebilirliği vurgulanmıştır.

Makale, şimdiden geleceğe yönelik düşünme ve hazırlanma hakkında “akraktör yaratma”ya dair vurgulanabilir. Yani şimdiden yönetimin geleceği hakkında dinamiklere odaklanma, belirsiz alanları okuma ve/böylece geleceğe hazırlanma adımları izlenebilir. Çünkü gelecekçi bakış açısı, eğilimlerin veya yönelimlerin daha üstünde bir gelecek bilincinin oluşturulmasını gerektirir. Bu nedenle makale gelecek çağın olası yönetimbilim yaklaşımlarını ve uygulamalarını keşif etme açısından ilgi çekici bir atraksiyon olarak değerlendirilmiştir.

Makale, “kuantum çağ”a dair olası yönetim yaklaşımları ve uygulamalarının geleceğine dair bir distopya denemesidir. Dahası bio, nano, nöro, info, tekno vs. mühendisliğin hızla geliştiği günümüz koşullarında, yönetimbilim kuramcılarının, sınırlamadan öte “yönetimi sıfırlama” düşüncesi ile yönetimin gelecek formlarını veya dönüşümlerini keşfetmeye ilişkin bir bakış araştırmasıdır. Belki bu nedenle makale ile *yönetimbilim apolojisi* yapma ötesinde, gelecek için bir şekilde gerçekçi ve düşünülmesi gereken yönetimin ne olması gerektiği düşüncesine yardımcı olunabilir. Daha ileri gidildiğinde ise şu cümle kurulabilir: Çok yakın bir zamanda yönetimbilim kuramcılarının kuracağı kuramları ve bildikleri bir başka yönetim modelleri olmayabilir.

Makalede post ifadesi, modern bir söylemden ve indirgemeci anlayıştan farklı olarak ele alınmıştır. Daha kapsayıcı bir anlatı düzeyi için, genişletilmiş, farklı ve ironik bir şekilde post ifadesi kullanılmıştır. Yani post'un modern içeriminden daha farklı, ve/fakat modern kavramını da içine alacak şekilde bir işlem gözetilmiştir. Özellikle bilim çağında bilimsel indirgeme ile ölçülemeyen tüm “bilimsel olmayan” anlatıların da bilimsel bir şekilde ele alınması gerektiği, aksi halde bilim kuramcılarının uzak durduğu alana sızan kirliliğin ve/veya bilgi kirlenmesinin artacağı, sahte araştırmaların önü açılacağı ve sözdebilime kapı açacağı düşünülmüştür.

Makalede ütopya aramaya çalışmadan, yönetimbilimde distopyanın nasıl okunabileceğini göstermenin daha yerinde olacağı ve teknoloji dolayımında temelden koptuğu düşünülen yönetim ilişkilerinin çözümlenmesine çalışılmıştır. Yönetimbilimde distopya [esas yerinden kopartıldığı şüphesi muhafaza edilerek] travmatik bir süreç olarak görülmemiş ve/dahi postyönetimi bir tehdit değil, yaygın kabullere karşı bir “tefekür” olanağı veya düşünme ufku sağlayacağı [distopyanın korku ve umut salınımı söylemi korunarak] düşünülmüştür (karşı bir yazı için *bkz.* Şen, 2022, ss. 68-69). Bu nedenle yönetimbilimde distopyanın bunalım yaratan değil, bunalımı çözen bir güç olduğu kabul edilmiştir. Yani distopya yapıbozum değil, bozuyucu olarak ters düz edilerek ele alınmıştır. O halde yaygın normal distopyanın dışında, ötesini ötekileştirmeden bir düşünce olabileceği tartışılmıştır. Normal distopik yazarlara sözgelimi, İngiliz Aldous Leonard Huxley, Eric Arthur Blair bilinen adı ile George Orwell, Rus Yevgeni İvanoviç Zamyetin veya Amerikalı Shoshana Zuboff gibi düşünürlere atıf yapmadan, distopyanın *kötüyer* olmadığı gösterilmiştir. Bir adım daha atılarak makalede distopyanın ütopya gibi kendine sarılabileceği ve vurgulanan gerçeklik teknolojilerinin bu çevreye çağrılabilmesi ifade edilmiştir. Diğer bir deyişle, postyönetimi yönetimin bir yitimi değil, fenomenal ifşasının inşası şeklinde okunabileceği düşünülmüş ve yönetim çevrelerine dair bazı yönetim formları [mutlaklaştırmadan] adlandırılmıştır. Böylece her ne varsa tersten nasıl okuma yolları olabileceği vurgulanmış, ileriden, gelecekte veya tersten uyumunu görmeye ilişkin yönetimbilim teorik içerimi araştırılmıştır.

¹ Byung-Chul Han “Zamanın Kokusu” kitabında, edebiyat tarihinde benzeri az olan Fransız eleştirel edebiyatçı Marcel Proust'un (1871-1922) yedi ciltlik “nehir romanı” üzerinden yaptığı anlatıların “uzun uzun seyre dalma zevkini öldüren” ve zaman kavramının yitimini nitelediği bir “acelecilik çağı”ndan söz eder. Bu çağın başlıca göstergeleri bozulan anlam, yıkıcı performansçı düşünce, içeriksiz konuşma, kaybolan mahremiyet ve derin düşünmeden uzak, istikametsiz ve istikbalsiz hayat tarzı ile içeriksizleşen yaşantımıza karşı verdiği öneri - tıpkı düşünür Düccane Cündioğlu'nun vurguladığı *dairenin dışına çıkma*- “verili zamanın dışında bir oluş [Proust'un kullandığı bir zaman tekniği olarak vurgulanan]” arayışı içinde olmanın öneminden söz eder. Daha geniş okumalar için *bkz.* Han, 2019; Cündioğlu, 2010.

Makale temel düşüncesi Foucault ve Lyotard gibi postdüşünürlerin çalışmaları sayesinde bilimde tarafsızlık, nesnellik ve pozitiflik için özellikle *yapıbozumun*, özde bilginin arkasındaki güç oyununu göstermek ve bilimsel olarak sınıflandırılan bilginin niçin eleştirel yetersizlik içerdiği üzerinden anlamı tartışmaya yönelik düzenlenmiştir² (Harvey, 2003; Lyotard, 1994). Bu düzenlemede postyönetim, kendini yargılamanın, öğrenmenin ve kültürün her alanına yayılmış olan bilimsel indirgemeciliğin reddi olarak tanımlanmıştır. Diğer bir deyişle yönetimde postlaşma, mutlak kopuşun değil kopçalamanın vurgusu olarak görülmüştür.

Postyönetime yakın duran ve karıştırılabilecek olan postmodern kapsamı da, postnormal bir kapsam yani 1900'lü yıllardan bugüne erişen modern yönetimbilim uzantısı olarak düşünülmüştür. Bu nedenle makalede "postmodern yönetim" şeklinde ifade edilen ve yönetim yazınında bulunan kapsamlardan ayrı olarak [yazında olmasa da, inisiyatif alınarak] "postyönetim" şeklinde bir ifade kullanılmış ve yazımı izlenmiştir. Belki iddialı bir ifade olsa da makalede "artırılmış postyapısalcı eleştirel yorum" kapasitesi yaratmak hedeflenmiştir. Yani, makalenin ortaya koyduğu veya makaleye ilişirebilecek olası iddiaları yapma ve farklı bilgi bölüklerine başvurma olanağı araştırılmıştır. Ancak makalede sürekli konunun savrulma sorunu karşısında, dengeyi sağlamak için eleştirel bir yaklaşım ile yorum kapasitesini diri tutma ilkesi korunmuştur. Böylece bihakın yönetimden sonra yönetim fikri işletilmiştir. Makale boyunca yönetimin yiten tarafını da *teknoloji dolayımı yönetim sonrası* biten yönetim düşüncesine bağlı takibi yapılmıştır.

Bununla birlikte makalede şu muhtemel sonuca varmak umudu korunmuştur: Bugün yönetimbilim için gelecekte çağırduğumuz ve söze getirdiğimiz teknolojileri, yaşamı kolaylaştırma ve şekillendirme çabaları şeklinde değil, onu anlama ve ona dair anlayış/kavrayış geliştirme zemini olarak ele almak daha makul bir yol olur. Bu açıdan makalede vurgulanan postyönetim, teknobilimle anlamsız bir mücadele yapma düşüncesi değildir, bilakis yönetim biçimlerini keşfetme ve seçeneklerin olduğunu gösterme, onların "olan" bilimsel anlamlarına ulaşma ve bu anlamların içine girme ve bilimsel olarak incelenmesine yöneliktir. O halde yönetimbilim postyönetimin özgürleştirici alanında ve/dahi açık görüş alanı içinde, en uygun şekilde düşünme olanağı sağlayacağı umulabilir. Bu itibarla makalenin özgün bir şekilde tasarlanmasına özen gösterildiğini söylemek mümkün olur.

Yönteme Dair

Makale, *keşfi araştırmadır*. Keşfi araştırma, daha önce ele alınmamış, üzerinde çalışılmamış yeni bir konuyu keşfetme, yeni bilgiyi anlama, tanıtlama kolaylığı yaratma, yazına kaliteli bilgiler ekleme ve/dahası ileri ve derin araştırmalar için zemin oluşturma olanağıdır. İlk bakışta tümevarımsal ve evrimsel-türeysele veya nitel bir çalışma olarak görünmesine karşın keşfi araştırmalar kategorileştirilemez, sınırlandırılmaz,³ öncelikli kuramsallaştırma kullanımı öngörmez veya önceki araştırmalara dayanmaz.⁴ Diğer bir deyişle, geleceğe dair yönetimbilim kuram, kavram ve uygulama anlam yüklerini ve ilgilerini keşfetme, fenomenel aşinalık sağlama, inceleme, daha sofistike bir sorun/salı gelecek için formüle etme, hipotez geliştirme konusunda zemin oluşturma veya yeni bakış açısı kazandırma avantajı sağlar. Bir bakıma yönetimbiliminde olağan geleneksel bilgileri inceleme ötesinde, gelecek yönlü araştırma zemini ortaya konmaya çalışır.⁵ Bu itibarla keşfi araştırma ziyadesiyle sorun/salın doğasını açıklamaya dönük *önaraştırma* ve sonrası *formülasyonlar yapma* için kullanışlı bir yol oluşturur (Babbie, 2012). Burada araştırmacının içgörüsünü ve yaratıcılığını etkinleştirme ve yararlanma potansiyeli en üst düzeyde değerlendirilir. Böylece yapılan ve sorun/sallaştırılan fenomenin değer, yarar ve katkı istikametini ve istikbalini görme fırsatı veya hiç olmazsa güçlü bir deneyim tabanı oluşturulmuş olur (Singh, 2019; ayrıca bkz. Kapur, vd., 2020).

Yazında keşfi araştırma, sorun/salın zuhuratına ve/dahi uzamında derinlikli araştırmalar yapmaya dönük *iki boyutlu süreç*lenir. Keşfi araştırmaların birinci boyutu geniş olasılıklı bir kapsam içerir ya da birinci boyuta ve sorun/salın önaraştırma ikinci boyuta hazırlık sürecini karakterize etmeye dair ele alınır. Keşfi araştırmada sorun/salı ele alma gerekçeleri, bizzat sorunda mündemiç olarak kalmaması gerektiğine ve

² Bir anlamda bu düşünce postyapısalcılığın içinde katmanlaşan/katmanlaşabilecek bazı görüş ve yönelimleri izlemeye davettir (Sarup, 2017).

³ Nitel çalışma ilk bakışta tümevarımsaldır. Bunu Glaser ve Strauss "temellendirilmiş teori" araştırmalarında görmek mümkündür (Glaser ve Strauss, 1967).

⁴ Ve/fakat "çalışan hipotezi" önerilebilir. Bu sosyal bilimciler için başlangıç düzeyi ve hareket noktası olarak yararlı bir yoldur. Makale bu gerekçeler ile yürütülmüştür. ayrıca bkz. Casula vd., 2021, ss. 1703-1725; StringFixer, t.y.

⁵ Bu yazında araştırma yolu nitel ve yorumlayıcı araştırma olarak değerlendirilir. Önceden belirli bir izlenmeden, elde edilen verilerden bir temellendirme hedeflenir. Yazında "temellendirilmiş teori yaklaşımı" bunu esas alır (Schutt, 2012; ayrıca bkz. Rafael ve Schutt, 2016).

ifşa etmeye dönük işletilir. Böylece sorununun gerçeklerine erişme hedeflenir. Diğer bir deyişle, keşfi araştırmalar tartışılacak sorunsalı tam anlamıyla bilme yönlü yapılır. Bilme yaklaşımı basit ve başlangıç düzeyinde sorun/salın mantık örgörüsünü anlama, sorun/salı açma, argümanları açıklama ve fenomenin ana hatlarını görme kapsamında bir yaklaşım geliştirme temelini oluşturur. Dolayısıyla, keşfi araştırmalar esnek, sonuçları yaklaşıktır ve çıkarımlarını doğrulama için ikinci boyuta taşar.

Tablo 1: Makale için Keşfi Araştırma İzleği

1. Boyut	Tanımlama ve Açıklama yönü	Makale İzleği
Araştırma sorun/salını oluşturma	Sorun/salın değerini ortaya koyma ve bilimsel araştırmanın istikameti ve motivasyonu oluşturma	Postlaşma: Sorun/sallaştırma Zorlaması ve Yönetimbilimde Postlaşma
Sorun/salı doğrulama (veya reddetme)	Sorun/salın geçerli ve gerçekleştirilebilirliğine dair kararı verme ve açıklamaları yapma	Distopya: Postyönetim Yaklaşım, Çevresi, Kurgusu ve Biçimleri
2. Boyut	Tanımlama ve Açıklama yönü	Makale İzleği
Hipotez oluşturma	Sorun/sala ve yapılan çıkarımlara bağlı, hipotez oluşturma, özgünlüğünü teyid etme ve ölçmeye yönelme	İleri araştırmaya ilişkin Tartışma: Aceleci Çağda Postyönetim içerimi. [ya da ikinci boyut hipotez oluşturmaya giriş]

Açıklama: 2. boyut, keşfi araştırmanın ileri boyutu olarak bu makalede köreltilmiştir.

Keşfi araştırmada sorunun geçerliliği yapılacak danışmalar veya yayınlanmış uzman kitaplar/yetkin çalışmalar ile yapılır ve güvenilir bir bulgulara özenir. Böylece doğrudan gözlemlere, görüşlere, konuşmalara, notlara veya dokümanlara [kitapları, anketler, istatistikler vs. ilgili her türlü çalışmalara] vs. bağlı bir izlek oluşturulur. Bu yaklaşım, ya ilk elden alınan bilgilere bağlı soruna doğrudan, ya da ikincil bilgilere veya 3. şahıs çalışmalarına bağlı bir yaklaşım içerir. Ancak çoğu kez birbiri içine girmiş olarak kullanma kafaları karıştırır.

Bu amaçla makalede keşfi araştırma için izlek şöyledir (*bkz.* Tablo 1): Birinci olarak belirlenen sorun/sala dair araştırma istikametini ve istikbalini belirlemek için akademik görüşmeler yapılmıştır. Konu ile birbirini teyit etmeyen üç akademisyen görüşü alındıktan sonra değer ve bilimsel araştırma istikamet ve istikbal gerekçeleri doğrulanmıştır. Daha sonra sorun/sala dair yazın ve dokümanların ayrıntılı incelenmesine geçilmiştir. Ancak ilk elden veya doğrudan sorun/sala dair yazın olmaması, bilgi düzenlemelerin nasıl yapılacağı konusunda kararı vermede danışmalar yapmayı gerektirmiştir. Danışmanın keşfi araştırmanın işlerliği ve süreçlere olan etkisi olumlu olarak düşünülmüş, nihayetinde fenomal ifşanın inşası için süreçlenmiştir. Burada keşfi araştırmanın doğası gereği, düşünmeyi sınırlayan hipotez belirleme ve doğrulama mekanizmaları köreltilmiş; ve/fakat geniş kapsamlı, amaçlı, sistematik, önceden düzenlenen elit bir girişim olarak yürütülmüştür (Stebbins, 2001). Böylece daha ileri ve derin araştırmalar için [hipotez geliştirerek öngörülerde bulunacaklara] düşünsel bir altyapı varlığı tanıtlanmıştır.

1. GİRİŞ

1888-1985 yılları arasında yaşamış Nazi dönemi Alman düşünürü ve kuramcılar arasında sayılan siyaset felsefecisi Carl Schmitt (1950) “Yerkürenin Nomosu (Nomos der Erde)” kitabında, insanların yönetim biçimlerini, egemenlik manifestolarını, bilimi, sanatı, felsefeyi veya birlikte inşa edilen bir fenomene yani yerküre övgüsü yapar.⁶

Bugün Schmitt’in 1950’lerin övgüye mahzar ve inşa etmekte övünç duyduğu fenomenal dünyası, o dönem dünya krizini [nomosu-namusu] çözmeye ve yönetmeye dair sahaya çağırıldığı Amerika Birleşik Devletleri’ni parlatmaya yönelik olduğu çok rahat bir şekilde tartışılabilir. Ancak bugün *dijitalüstü dönemde* krizi çözmek için önerilen stratejiler ve yerkürenin nomosunu koruma amaçlı inşalar çoktan terk edildiği ve postlaşan bir dünya paradigması ile yer değiştirdiği de açıktır.

Düşünüldüğünde, insan topyekûn sınırlarının yeni paradigmaya uyumda zorlandığı “aceleci çağ”da dayanıklılık, devamlılık, süreklilik vs. gibi kavramlarla ters düz olması bir tarafa, yeni bir fenomen veya insan dünyası oluşumuna ve inşasına yönelik çalışmaların yapıldığı kolayca söylenememektedir. Artık o bildik sağlam çizgiler, işaretler veya sınırlar söz konusu edilmese de, insanı topyekûn sınırlandırıldığı

⁶ Schmitt yeryüzünde kötülüğün yayılmaması ve insanların birlikte yaşamak için yönetime, iktidara, egemenliğe, tahakküme [bir anlamda dünya krizini çözecek Amerika’nın gücüne inancı] ihtiyacı olduğunu, bunun da yenedünya düzenin koşulu olduğunu vurgular. *bkz.* Schmitt, 2003.

görmezden gelinmektedir. Üstelik yeni insan dünyasına bağlananlar için, yaşam savaşını anında kaybettiği şeklinde yorumlar da, ironik olarak reddedilmektedir. Yeni insan dünyasına bağlanamayanlar içinse savaşın devam ettirdiği ve daha çok açıklamaya muhtaç olduğu ortaya çıkmaktadır. Doğal olarak bu görünüm, “yönetim nomos”unun yeniden “piyasa yapma”sına yol açmaktadır.

Gerçek şu: Bildik olagelen yönetim bilgileri, modelleri, biçimleri, anlayışları ve yaklaşımları gelecek için boşa çıkmaya çok müsait. Çünkü paylaşım sistemleri, ortak yaşar bütün açıklamaları, ekosistem anlayışları, sürdürülebilir dünya, *insan sonrası (posthuman) dönem* vs. bilinen ve olagelen yönetimbilimini gereksiz kılmaktadır. Diğer bir deyişle yerkürenin ve insan dünyasının nomosu, bilinen ve olagelen yönetimbilim üzerinde tartışmayı olanaksız hale getirmektedir. Hatta bu konuda kafa yoranlara göre, zaten beklenen, doğal ve gerçekçi bir terk edıştır. Bazılarına göre de bir insanın kendi varlık argümanını terk ediş karakersizliği olarak açıklanabilir. Her halde karakteri olmayan bir yönetim düzeninde, yönetimbiliminin nasıl yapılacağına dair bir sorunsal olarak ortaya çıktığı düşünülebilir (Martynov, 2012).

Bu makale, postlaşan dünyanın yönetimbilim sorunsalını değerleyecek anlayış çevresini ve formlarını araştırmaya dair keşfedici bir şekilde düşünülmüş ve yazılmıştır. Bu amaçla makale üç bölümlü tasarlanmıştır: Birinci bölümde postlaşma vurgulanıp, ikinci bölüm bilgilerinin altyapısı gösterilmiş ve daha rahat olarak yönetimde postlaşma açıklamalarını yapma yolları aranmıştır. Üçüncü bölümde, postyönetim (postmanagement) için çevre arayışı ve postyönetim formlarının adlandırılmaları denenmiş ve/dahası ileri araştırmaya ilişkin tartışma açılmış ya da daha sonra yapılacak ikinci boyut hipotez oluşturmaya giriş yapılmıştır. Böylece postyönetim yaklaşımının gelecekte yerini düşünme, keşfetme ve biçimlendirme düşüncesi izlenmiştir.

2. POSTLAŞMA: SORUN/SALLAŞTIRMA ZORLAMASI

Postlaşma, bir *söylem inşası*dır. Doğrunun birçok biçimi olduğu ve doğru dayatmaların gerçeklik söylemlerini zedeleyeceği zorlaması üzerinde durur. Bu çoğu zaman *gerçekdışı kategori* olarak ele alınır. O halde postlaşma her söylemle gerçeğin yeniden inşa edilmesinde zorunlu ve zorlamalı fenomenal bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Temelde, zorlanma ve zorlama bir biçim kaybı yaratır. İstenen yararı sağlamak için olanı farklılaştırır. Buna dair her türlü fikir, paradigma, kavram, kuram, kabul, bulgu, bilgi, yöntem vs. açıkça kullanışlı görülür. Açıkça kullanma doğal olarak bir politik içerik sağlar. Yarar için kullanılan her neyse tüketim öznesi olur. Ancak söylem inşası, tüketime yönelen insanı da merkez konuma getirir.

Postlaşma, “ya kenara çekil, ya da arkada dur” şeklinde ifade edilir. Bu düşünce gerçeğin söylem inşası için inşasına yönelik *özgürlükçü bir girişim* kabul edilir. Yani, her faaliyet bir zorunluluk ve zorlama içinde, politik alternatifsizlik [veya yoklama] yaratmaya dönük genişletilir. Ancak alternatifsizlik, kendi politik söylemini bile olanaksız kılabilir. Öyle veya böyle bir şekilde yürütülen, alternatifsizlik [Güney Koreli filozof Han’ın deyişiyle] “özgürleştirmeye dair olan, köleleştirmeye dair” olarak ilerler (Han, 2020, ss. 61-64). Bu bakımdan postlaşma, gerçeğin politik bir söylem içinde sorunsallaştırmasını veya alternatifleştirilmesini kaçınılmaz kılar.

Postlaşmayı daha çok modernite kaynaklı [postnormal olarak] biçimlendirme, yine moderniteye yönelik açıklama gücü yaratacağı biçimli düşünülebilir. Diğer bir deyişle postlaşma “modernitenin sorgulanması” şeklinde tanımlanmaya çalışılır.⁷

Gerçeklik dünyasında oluşturulan yan, türev, paralel, sentetik, sanal, kurgu vs. gerçeklik çalışmaları, yaratılan karmaşıklık, belirsizlik, kaos⁸ veya krizin etkilediği modern kazanımlar sözgelimi rasyonellik, özgürlük, evrensellik, demokrasi, erdemler vs. gibi birçok *değer kavramın* yapıbozuma uğramasına ve sorunsallaştırılmasına yol açar. Bu nedenle postlaşma, yeniden kullanım olanaklarını tersdüz etmeden daha ötede tersyüz yapma şeklinde düşünülebilir. Temel argüman da, sorunlar eskisi gibi olmasa da, daha etkili ve fazla önerilecek çözümlerin olması gerektiği şeklinde verilebilir. Bu yüzden sorunları çözmek için yapılan her çaba, yeni düzenlemede yeni düzene tabi kılma açısından sürekli bozulması doğallaşır. Belki/başta bu

⁷ Bu makalede modernitenin sorgulanması değil, geleceğin sorgulanması amaçlanmıştır. Bu nedenle modernite anlatımları, yananlam [yani çağırmsal veya önel yorumları, duyguları, fikirleri, sosyo-kültürel değerleri, siyasi-ideolojik vs.] çözümlerler olarak kabul edilmiştir. Buna yönelik göstergebilim kurucusu ve postkuramcı Fransız filozof Ronald Barthes’ın “göstergeler arası kayma” yani, düzenlamanın göstergesi, yananlamın göstereni olma açısı değerlendirilebilir (Barthes, 1979; Barthes, 1993; ayrıca bkz. Anderson, 2005; Şaylan, 1996).

⁸ Karmaşıklık, belirsizlik veya kaos Baudrillard’a göre “gerçeklik ilkesinin yitimi” veya “mistifikasyon” şeklinde ele alınır (Baudrillard, 2011).

bozulma bir kopuş şeklinde öngörülür. Ancak bu yönde mutlak bir kuram ve yöntem yoktur veya olacaksa öngörülemez için var edilir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası işaret edilen, gerçek manada 1980’li yıllardan itibaren etkisi görülen postlaşma, *neo-marksist eleştirel düşünceye* yaslı felsefi bir akımdan ziyade, bir felsefe akımı içinde katmanlaştırılmış bir yaklaşım olarak ele alınması gerektiği söylenebilir. Karmaşık yapısı, sürekli yadsıyıcı ve yadırgatıcı yaklaşımları, pratiklerle örtüşme kaygısı olmayan gayretleri, sisli veya abartılı teorik arka planı ve hiçbir sorunu sorun yapmadığı, ve/fakat güçlü ve yerleşik geleneksel, felsefi ve teorik arka planlar ile sınıanan bir yönelim içerimlediği görülür. Neticede postlaşmanın farklı düşünce biçimlerinin postlaşma argümanı olarak zayıflık değil, çeşitlilik ve gelecek dünya doğasına uygunluk olarak düşünülür. Bu düşünce, yapılacakların retorik tarafının olduğu ve tarafları güçlendirdiği şeklinde ifade edilir.

Ancak söylemleri eğlenceli ve yaratıcı olan postlaşma hareketinin, doğruluk iddialarını göreceli hale getirdiği söylenebilir. Modern söylemleri dışarıda bıraktığı düşünceler de, sürece dâhil edilerek tartışmaya ve yeni normale yönelik sürgitlenmesi daha rahat izlenir ve yaratılan yapıbozum yadırganmaz. Eski normalde genel yaşayış ilkeleri de, özellikle ahlak, etik ve hukuk normları üzerine yeniden yeni normaller olarak önerilir ve kopçalanır. Tutarlılık tutarsızlık, düzensizlik düzen, belirsizlik belirlilik ölçüsü [bir anlamda ironi] olarak dönüşlü ve sarmal ele alınır. Tüm söylenenlerin anlam kaybı yarattığına dair büyük itirazların, haklı savunmaların ve ciddi eleştirilerin yapılması bile, yeni normal olarak postlaşmanın bir konum almasına sorun oluşturmaz. O halde her alanda postlaşmanın yadsıyıcı ve yadırgatıcı özelliği ve/dahası olagelen normallerin yadsınmaması ve yadırganmaması gerektiği bile açıkça ifade edilebilir.

Öte yandan nesnel, evrensel ve mutlak dayatmalar aydınlanma çağının normalleri olarak, yeni dünya/çağ koşulları ile yarışması, aydınlanmanın en önemli ayağı akıl, bilim ve özgürlük üçgenlemesinin sorunlu bir parçası görülebilir. O halde soru, postlaşma olagelenin ve bilinenin yeniden kurulması olabilir mi? Tartışılabilir. Ancak bu tartışma postlaşmanın yaratacağı etkinin epistemik gücünü teyid etmede aceleci olmamayı gerektirir.

Her bakımdan günümüz yaşantısında postlaşma bilim, teknik ve sanat dünyasında düşünsel bir alan oluşturduğu açıktır. Ancak açılan alanda nasıl hareket edileceği noktasının aydınlatılmadığı da mutlaktır. Çünkü alanda oluşan boşluk, yaratılan kaos, gittikçe artan belirsizlik, ne dünya savaşları, ne de Marx, Nietzsche ve Freud gibi dünyaya ayakları yere basan farklı fikirleri olan düşünürleri çağa getirebilir. O halde postlaşma neolaştırdığı teorilerin pratiklerini ele avuca gelmesi için sorun yaratmaya devam etmesi makul bir düşünce olur.

Postlaşmanın tüm sorunsallığına rağmen, burada makaleyi ilerletme açısından post yaklaşımları iki yönlü düşünmek ve sunmak mümkündür: Birincisi öncesinin kurtulmaya, bozmaya, yok etmeye (patolojik) veya yeni erk/sistem düzenlemesine yönelik postlaşmayı düşünmek. İkincisi sonrasını kurmak için mevcudun yetersizliği ve yeni koşulları karşılama (polemik) sorunlarına yönelik postlaşmayı sunmak. Her iki yön, yeni normalin durumunu kavramaya ilişkin değerlendirmeler içerse de, postlaşmanın eski normal kapasiteye hizalanması da zor gözükmektedir.

3. YÖNETİMBİLİMDE POSTLAŞMA

Yönetimbilim ihtiyaç olan bilginin matematiğini oluşturmaya dair bir algoritma üzerine kuruludur. Oluşan algoritmaya bağlı yaratılan izler ve izlekler ile bütün bilgiye yönelik bir bağlantı değerlendirilir. İzler ve izlekler, bilginin kaynağı da olabilir. Yani yönetim verilerinin algoritması bilgi için süreçlenebilir. Diğer bir deyişle, verilerin bilgi haline dönüşmesi algoritma olarak izlenir. Neticede yönetim bilgisi yarar veya değer üretmeye dönük kodlanır. Buna göre kontrol düzeyleri, gelecek eylemleri, çalışma ve iletişim tarzları vs. biçimlenir (Frey, 2016). Ancak bu yapılırken yaşanan derin bir açmaza düşme telaşı, yönetimin bilim özelliğini hızla teknikleştirir.⁹ Bu teknikleşme (yordama) içine almadığı veya dışarıda bıraktığı tüm verileri veya anlatıları çöpe atar.¹⁰ İçine aldığı, sabitlediği teknikleşme çerçevesinde daha fazla performans, verimlilik ve etkenlik çağrısına cevap verilmediğinde yapay gündemler yaratarak yönetim bilgi piyasasında olağan kriz aşılıma çalışır. Zamanla [postkuramcı Fransız filozof Jean Baudrillard’ın vurgusuyla] “oto-

⁹ Tekniğin ve metodolojinin ideolojik yönünü inceleyen bir çalışma için bkz. Saltelli vd. 2020: 87-98.

¹⁰ Burada felsefi olarak “tekhne”, yaşamın insana dayattığı ve insanın yeniyi bulma çabasıdır. Bu yönde kafa yoran Heidegger’e göre tekhne düşüncenin dayatılması şeklinde eleştirir. Belki bir şeyin öne çıkmasına katkıda bulunma, ona eşlik etme anlamında düşüncenin ilerletilmesini kabul edebilir. Yani düşünme varlık’ın açığa çıkmasına yardımcı olmasını benimser. Bu yönde teknik ve tekhne kavramlarını farklılaştırarak ele alması düşünülebilir. Tekhne gizi açmada zihinsel; teknik ise bu gizi açıklamaya yönelik etkinliktir (Heidegger, 1998a; ayrıca bkz. Heidegger, 1998b).

erotik bir romantizm veya karşı tarafın yokluğunda kendiyile ikame etme ve dönüşümü eyleme” ile yeniden bir çıkış arzular.¹¹ Bu arzu pekâlâ yönetimbilimde postlaşma arayışı olarak karşımıza çıkar. O halde etrafta ne varsa, tez elden gelecek yönetime çağırma durumu oluşur.

Yönetimbilimini yeniden düzenlenme için çoğu zaman eski normal ile uyumlu ve güdümlü çalışmalar yapma eğilimi vardır (yönetimin postlaşmasına yönelik okuma için *bkz.* Engwall, Kipping, Üsdiken, 2016; Üsdiken, Kipping, 2020). Ancak bu süreçte bazı kavramların, kuramların ve yöntemlerin yeni normallik açısından yeniden düzenlenmesi sorunu çözeceği düşünülür. Böyle olunca, mevcut yönetimbilim uygulamalarının yeni ve gelecek için miras alınması beklentisi karşılanmaz (Drucker, 1995).

Gelecek, yönetim için düşünmeyi gerçekleştirmektedir. Diğer bir deyişle yönetim “gelecek okur-yazarlığı” için kullanılabilir ölçülerin araştırılmasını beklemektir. Yani geleceği okumak yazmak, gelecekte bugüne yönelik bakışı geliştirmeye iliştilir (Altun, 2020, ss. 29-41). Ya da gelecek okur-yazarlık için yönetimi konu etme, yönetim hakkında yeniden, farklı veya üstü düşünmeyi kolaylaştırmış olur.

Belki burada postyönetim düşünme, modern bilincin yadsınamaz fenomeni olan *monolitik yönetimbilimcilik hegemonyasını* (monolithic managerial hegemony) yıkma eğilimi olarak düşünülebilir.¹² O halde postyönetimin bilimsel gelişme anlayışı, gelişme çeşitleri yanında gelişme araçlarının çeşitlerini de kabule zorlamış olur (Böyle bir düşüncenin oluşumu için *bkz.* Siby, 2013, ss. 548-564). Ancak bu zorlama postyönetim düşünme ve bilimsel gelişme anlayışında, kaygıya ve zarar verici bir niteliğe sahip olabilir. Çünkü olagelen bildik bir anlayıştan farklı bir anlayış söz konusudur. Belki ölçülemeyen ve bir kenara atılmış birçok bilimsel olmayan anlatılar (unscientific narratives) alana getirilerek, belli ölçüde mevcuda inançsızlık üretebilir. Dahası postyönetime katı sınırlar biçilebilir.

Aslına bakılırsa, postyönetim, post düşünme ihtiyacının süreçlenen ve eylene kısmıdır. Bunun için yapıbozum uygulaması ile bilgi arkasındaki güç oyunlarını kavranmaya dönük çalışmalar sınanabilir. Yapılan yetersiz eleştiri ile karşılaşan mevcut tahkimlerle yürüyen bilgi bölükleriyle sonsuz gösterilen direnç yadırgatabilir. O halde postyönetim teknoloji dolayımı üzerinden yapılan yeniden düşünme zorlaması olarak belirir.¹³ Ancak salt postyönetim, yönetimde teknoloji kullanımına yönelik bir düşünce değildir. Gelecek teknolojilerinin semboller, metaforlar, metonomiler, retorikler, hikâyeler, fıkralar, anlatılar, kurgular, kurmacalar, inançlar vs. aracılığıyla bugüne getirilen bir inşa faaliyetidir. Bu bazen iyi yaşam özlemi, bazen de iyi yaşamın içindeki kötüyü gösterme motivasyonu ile desteklenir. (bu yönde *bkz.* Watzlawick, 1996) Bu nedenle postyönetimi fütürizm, ütöpizim, distopizm, katastrofizim, bilimkurgu ve/dahi postapokaliptik anlatılar ile birlikte okumak gerekmektedir.

Postyönetim, geleneksel olarak yerleşik ve yaygın normal yönetimbilim anlayışı ekseninde ya hiç düşünülme istenmez veya düşünme bir yanıtlama refleksi ve reddiyesi şekilde okutturulur.¹⁴ Oysa ne postyönetim olagelen yönetimbilimin kendi reddini, ne de geleneksel yönetim yaklaşımını yanıtlamaya yönelik bir emare içermez, ve/fakat gelecekte muhtemel dünyanın prototip uygulamalarını araştırmaya yönelik ele alınır.

Tüm bu ifadelerle bağlı postyönetim “gerçeklik teknolojileri” ile görünebilir. O halde postyönetim normal yönetimin dönüşümü veya dönüştürmek için gerçek ötesi fenomenal ifşasının inşa deneyimi olarak düşünülebilir. Bu nedenle postyönetim gerçeklik teknolojileri olarak zikredilen artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik, karma gerçeklik ve genişletilmiş gerçeklik koşullarında, yönetim bilgisinin ve deneyiminin nasıl geleceklendirileceğini gösterir. Ancak bilimsel düşünmenin, araştırmaların ve uygulamaların teyid koşullarını olgunlaştırmak için daha çok zaman almak ve çaba göstermek gerekir.

¹¹ Bu psikanalist bir yaklaşım ile postkuramcı Fransız filozof Jean Baudrillard’ın (1929-2007) “gerçekliğin öldürülmesi”ne ve “yanılsamanın var edilmesi”ne dair *Kusursuz Cinayet* romanını andırır. Aslında kusursuz cinayet yoktur, ve/fakat ortada gerçek de bulunmamaktadır. O zaman gerçeğin öldürülmesi, yanılsamanın öldürülüşü ile eşlemede ve bir yerlerde gerçek varlığını sürdürmektedir. Kusursuz olan yanılsamadır. Bu nedenle cinayet kusursuz gibi gözükür, oysa nesne ve özne birdir. Yanılsama farklı gösterir. Kavrayış eksikliği bundandır. (Baudrillard, 1995).

¹² Bu yönde bir örnek için Kolombiya kökenli Amerikalı antropolog ve postkuramcı profesör Arturo Escobar’ın ufuk açan kalkınmada paradigmatik arayış ve ötesine dair makalesi için *bkz.* Escobar, 2000, ss. 11-14.

¹³ Burada MIT, Yale, Michigan, California, Berkeley vs. üniversitelerinde ders veren, gerçekte mimar olan Amerikalı profesör Negroponte çalışmasının altı çizilebilir. (Negroponte, 1996).

¹⁴ Bu olagelen mevcut kavramsal anlamını ve kapsamını muhafaza etmek veya muhtemel belirsizliğin türbülansına girmemek amaçlı çift yönlü değerlendirilebilir. O halde yönetimbilimde postlaşmayı, düşman üretme veya öncesinin eksikliğini sonrası ile gidermeye yönelik bir diyalektik çaba olarak da görmek mümkündür. Ancak bu durum herhalde düşünülmesi gerekenlerin düşünülmemesinden kaynaklı olabileceği varsayılabilir. O halde elit, entelektüel ve akademik sorumluluk, zor olanı düşünmeyi gerektirir.

Şu da var: Dünya değişirken yönetimbilim dünyasının değişmeden kalması mümkün değildir.¹⁵ Bu değişimi, bir epistemi ve mesleki apoloji haline getirmek, siyah-beyaz televizyonda 1970’li yılların “Uzay Yolu Dizi filmi” bakma ısrarı mesabesinde görmek mümkündür. Nasıl ki, dünyanın sanallaşması, sanalın dahi katmanlaştığı bir sanallık söz konusuysa, yönetimin geleceğe dair alışılmadık potansiyeller ile daha çok ilişkilendirmek gerekir. Burada nasıl bir düşünme gerekiyorsa, yönetimbilim için de bunu yapma beklentisi yadırgatmamalıdır. Çünkü yönetimbiliminin düz neden-sonuç veya yalın alacak-verecek ilişkisi şeklinde anlatılamayacağı ve değerlendirilemeyeceği açıktır, ve/fakat bir tarafsızlık içerimi önermediği de muhakkaktır. Belki başlangıçta tarafsızlık vurgusu, zimmî olarak ele alınabilir. O halde yönetimbilimin “romantik bir disiplin” düzeyine düşmesi, refleks olarak teknik mukavemetini artırabilir. Yani yönetim bilgisini geleceğe yönelik hazırlamak, muhtemel bilgileri kendi kabulüne çekme, oto-erotik bağlantıları görme ve tahkimini teknik düzeyde gerçekleştirme çabalarını anlamak, etkili bir şekilde fikri takibinin korunması gerektiği düşünülmelidir.

4. DİSTOPYA: POSTYÖNETİM YAKLAŞIM

Bu noktada önce şu cümleleri yazmak gerekir: Postyönetim, gelecek gerçeğinin dışında değildir. Ancak olağan yönetim-olmayan öteki gerçekliği vurgulamaya dairdir. Bu açıdan postyönetim, gelecekte olağan olmayan *öteki yönetim gerçekliklerini* temsil eder. Yani postyönetim bir ütopya oluşturma değil, bir distopya veya gelecek gerçeğinde var olabilecek durumların muhtemel sorunlarını işaret eder. Daha sonra şu cümlelerin altı çizilerek eklenebilir: Postyönetim gelecekte doğru bilinenlerin doğruluğunu tartışmaz. Bir şekilde teknolojiye ilişik ve/dahi dolayimli yönetimbilimini yeniden üretilebileceğini kabul eder. (bkz. Schatzberg, 2018: 193-213) Ancak bunun için, doğrunun birçok biçiminin olduğu bir gelecekte, doğru direktme kabullerinin olmayacağını vurgular. O halde postyönetim yaklaşımı niteleme çerçevesi için “gerçeklik teknolojileri” veya “bilgisayar bilimleri” üzerinden şu dört maddelik hazırlık açıklamalarını alana çağırarak ve sonraki açıklamalara tutamak oluşturmak yararlı olur: (Burdea vd., 1996, ss. 5-24; Burdea ve Coiffet, 2003; ayrıca bkz. Aydın, 2020; Aydın, 2021)

- **Sanal Gerçeklik:** Sanal gerçeklik, gerçek dünya [olağan geleneksel] yönetimin sanal dünyaya taşınmasıdır. Aslında taşınan olağan geleneksel yönetim gerçeği olsa da, üretilen gerçeklikten ayrılır ve deneysel olarak deneyimleme ile oluşturulur. Bu nedenle olağan geleneksel yönetim sanal gerçeklik [metaverse gözleri] ile çok boyutlarını görme olanağı sağlanır.
- **Artırılmış Gerçeklik:** Artırılmış gerçeklik, sanal yönetim biçimlerinin ve yaklaşımların gerçek dünyaya dair deneyimlenmesidir. Sanal gerçekliğin tersine bu deneysel olarak üretilen deneyimleme, olanın üzerine eklemeler içerir. Daha çok hologramlar ile düzenlenir. Arayüzler [akıllı teknoloji] ile paralel gerçekleşir. Ziyadesiyle avatarlaştırılmış bir yönetim uygulama boyutunu öngörür.
- **Karma gerçeklik:** Karma gerçeklik, yönetimin sanal ve gerçek dünya arasında kurulan köprü ve karşılıklı sürekli etkileşimini ve iletişimini sağlamaya dair deneyimlemedir. Yani gerçek dünyaya sanal, sanal dünyaya gerçek yönetim öğeleri taşınarak, deneysel olarak [gerçekleşmiş yönetime ait] deneyimleme sağlar. Bu anlamda yönetimin gerçeklerden kopmaksızın, sanallaşmasına veya gerçeklik uzayının yaratılmasına yönelik bir amacı yürütme fırsatı sağlanır.
- **Genişletilmiş gerçeklik:** Genişletilmiş gerçeklik, tüm yönetim gerçeklik teknolojilerinin tek bir çatı altında toplanarak, sanal ve gerçek dünya yönetimin birbirine karıştırıldığı bir deneyim düzenlemesidir. Burada yaratılan gerçekliğin gerçek olarak oluşmasına ve katmanlaşmasına bağlı, her yönetim gerçeğinin sanallaştığı, deneyimlendiği ve genişletildiği düzenek ile ilk gerçeğin kaybedilmesi riske sokulur. Sürekli genişleyen gerçeklik içinde, birçok yönetim gerçeklik deneyimleri oluşur. Yani avatar yönetim veya paralel gerçek kopyalar üzerinden yönetimin en ince ayrıntıları, hesaplamaları ve matematiksel yönetim olanakları en küçük zaman ifadesinde gerçekleşir. Böylece yönetim bilinen olagelen yönetimden her an farklılaşarak, ispatına gerek duyulmayacak şekilde ve zamana çekilir.

O halde postyönetim temel yaklaşımı ve içeriği şöyle özlenebilir:

Postyönetim daha çok *gelecekbilime* yönelik nitelemedir. (özellikle gelecekbilim ve stratejik öngörü çalışmaları ile seçilmiş Finlandiyalı akademisyen Tuomo Kuosa için bkz. Kuosa, 2011, ss. 327-336; Kuosa,

¹⁵ Bu nedenle uzak olmayan gelecekte olagelen geleneksel yönetim ve yönetici rollerinin sıfırlanacağı imlenebilir. Buna yönelik hazırlık görüşleri verilebilir ve öngörüler açıklanabilir. (Dunne, Harney, Parker, 2008, ss. 271-282).

2012) Yani gelecekbilim, disiplinler sınırların ihmal edildiği ve/hatta ortadan kalktığı post nitelemedir.¹⁶ Bu gerçeğin inkârı değil, gerçeğin daha etkili olmasına dair riske sokulmasıdır. Ancak bu niteleme mutlak bir tanımlama değil, söyleneni anlatma meramı ve tanımlama düşüncesidir.

Bilinenlerden hareket edildiğinde olagelen geleneksel yönetimbilim belli bir sorunu, belli bir düzende, belli sınırlarda ve belli kurallarda çözme olanağı sağlar. Sorun çözümünde disiplin dairesi veya sınırları dışına çıkılmaz.¹⁷ Çıkıldığında disiplinler arası yönetim bir bakıma postyönetim başlar. Bu itibarla postyönetim sorun çözümünde yetersizliğin yeterlilik için açık bir olanak sağlayacağı söylenebilir.

Gerçekte, postyönetim bir disiplin adlandırmasını niteleyebilir. Bu durum kim bilir İngiliz Lancaster Üniversitesi sosyolog ve politik ekonomistleri Bob Jessop (1946-) ve Ngai-Ling Sum (1952-)'nin 2001 yılında belirttiği gibi pre'ninher [iki yöne] uzamı da olabilir (Jessop ve Sum, 2001, ss. 89-101). Yani postyönetim, yönetimin ilk haliyle ilişkilendirmiş bir sürekliliği ifade eder. İlk hali olmaksızın sonrası içeriklendirmeye muhtaç olur. Belki bu yönde şu bilgilerin altı çizilebilir: Postyönetim toparlanmamış ve birleştirilmemiş ve/dahi fikir, paradigma, kavram, kuram, kabul, bulgu, bilgi, yöntem vs. ile oluşmayan belirsizliğe, karmaşıklığa ve kaosa yönelik bir yaklaşımdır. Bilmek nedenli değil, bilinmek nedenli edilgen bir yaklaşımdır ve tüm baskın mevcut rasyonaliteler dışında, bir bilginin peşine düşmeyi hedefler. Retorik merkezler, kurumsal yönlendirmeler veya başka bir şekilde öğrenim norm ve standartları gözetilmez. Bu nedenle bir kopuş gibi algılanır.

O halde “postyönetim yeni disiplinler niteleme olabilir mi?” sorusu öncelenebilir. [Çok iddialı olmazsa] Postyönetim denetlenmeyen, odaklanmayan, belirsiz ve yoruma açık bir düşünce sunma açısından yeni olduğu söylenebilir. Belki disiplinler arası yönetimden zorlamalı farkı da burada aranabilir (Lawrence ve Despres, 2004, ss. 379-405). Postyönetim çok farklı disiplinler ile birliktedir; ve/fakat bağımsız çalışma için, birbirinin yöntemlerini ve araçlarını ödünçleme veya disiplinleri bütünleme ya da bozma amaçlı beklenmez. Ancak postyönetim uğraşı preyönetim kökü veya uzamı çok zorlanmadan öngörülebilir. Ya da preyönetim çalışmaları, postyönetim çalışmalarını destekleyebilir; ve/fakat postyönetim çalışmalar preyönetim çalışmalarını desteklemez.

Bu kapsamda Nietzsche'nin “hiçlik” ya da “heplik” felsefesi bir açıklama olanağı sağlayabilir: Nietzsche “Tanrı öldü” derken bir çağrı yapar (Nietzsche, 1964). Bu çağrı kendini gerçekleştirme konusunda kapisleri, hırsları, komplimanları vs. bir tarafa bırakan *üst-insana (übermensch)* erişme veya tekrar evrime dönüşü ifade eder. Yani hep olmak için hiçlik. Belki sürdürülebilirliği değil, sürekliliği işaret etmeye dönüklüktür. Bugünün ifadesiyle varoluşun fiziki veya bedensel değil, simülasyonlar ile sürekliliğini sağlama düşüncesi olduğu varsayılabilir.

Şimdi/acaba postyönetim, disiplinin “pre” mertebesini aşma ve yönetimin olgun bir disiplin olma yollu mertebesini mi işaret eder?” sorusu açılabilir. Belki, ama önce hissedilen hiçliğin aslında heplik için bir açıklama olanağı yarattığı söylenmelidir. Yani eksikli-gedikli disiplinin tamamlanmasına dair olgunlaşma için tüm sınırlardan, yüklerden ve kısıtlardan kurtarılması beklenir. Böylece Nietzsche'nin tanrının ölümü için sarf ettiği düşünce ve geliştirdiği felsefe, disiplin için “postyönetim” olarak daha rahat okunur.¹⁸ Yani yönetimbilimin kendini aşma yolunda süreci nitelendirilmiş olur.

Bu nedenle postyönetim ile birlikte yönetimbilim için, gelecekte kendini aşan ve gerçekliğe düşen bir disiplin olacağı vurgusu yapılabilir. Disiplin sonrası bu, arası, ötesi ve üstü olarak aşkın bir özellikte tanımlanabilir.¹⁹ Bu eksende Funtowicz ve Ravetz (1993) postlaşan normal kabulü ile bilimlerdeki [eleştirel] durumu değerlendirdiği makalesi üzerinden yönetimbilimine bakılabilir ve yönetimbilimde karşılaşılan risklere zorlu cevap vermeye yönelik olanın tahkimi veya düzenlenmesi veya yeni bilimlere olan ihtiyaç

¹⁶ Bu “gelecek çalışmaları, öngörü, uzgörü ve tahmin uygulamaları (futures studies, foresight, forecasting ve precipitation practices)” şeklinde kelimeler ile genişletilebilir (Poli, 2019; Turnpenny vd., 2011, ss. 287-306).

¹⁷ Bu nedenle bilimde sorun çözümü, bilgi üretimi ve kullanımıyla ilgili her türlü kötücül varsayımları sorgulama hakkı kazanılır (Ravetz, 1971; Ravetz, 2006; ayrıca bkz. Turnbull, Hoppe, 2019, ss. 315-337).

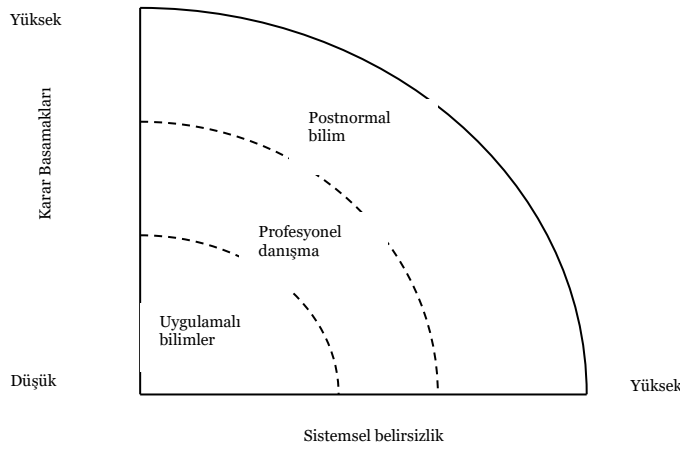
¹⁸ Burada şu yorum yapılabilir mi?: Nietzsche “Böyle Buyurdu Zertüşt” kitabında yedi kez vurgulu şekilde yer verdiği “tanrı öldü” derken, yerleşik kabule [kendi ifadesi ile egemen sürgünlere] bağlı sürekli bir evrimi [belki de dehşetli yüzleşmeyi] ya da tanrının yaşadığını işaret eder. Çünkü tanrı'nın isteği ve geride bıraktığı mükemmellik için mükemmelin ölümdür. Bu nedenle tanrının isteği ölüm, metafiziğin fizikleşmiş tarafına dönüştür. Bu durum yönetimbilim kapsamında yeni sürgünler için, ölmüş bilginin gizlemesi kadar anlamsız demektir. Öte yandan yönetimbilimde olagelen yaygın kabullerin açıkça katledilmesi sorun yaratmaz. Yoksa/eğer katledilmezse, tıpkı suni solunum aygıtı ile bedeni yaşatma çalışmalarına benzer duruma düşündür: Gerçek ama ölü. Postyönetim gerçek olan bir şeyin, başka bir gerçeklik [daha çok gerçekliği olduğu düşünülen duyuyüstü] düzeyi olarak da düşünülürse, öne sürülen sonuç yeni başlangıç için apaçık tartışmaya dönüşür. O halde, postyönetim sanallaştırılarak avatarlaştırılmış (bir bakıma gerçeğin dışında-unwirklich) bir anlam üzerinden yürütülebilir olur. ayrıca bkz. Eagleton, 2015; Eagleton, 1996.

¹⁹ Disiplin sonrası, geleceği hayal etme ve düşünülemez olanı düşünme için bkz. Darbellay, 2020, ss. 235-250.

[burada disiplinlerarasılık] vurgulanabilir.²⁰ Ancak bu şekilde *postnormal yönetim*in olagelen geleneksel yönetimde anlaşılmalıklara yönelik politik bir içerik taşıdığı unutulmamalıdır (O’Conner, 1999, ss. 671-687).

Uygulamalı bilimler içinde yönetimbilim, düşük belirsizlik düzeyine sahip çekirdek bilimlere bağlı açıklama ve yönlendirmeleri gerekser. Diğer bir deyişle doğası gereği yönetimbilimde belirsizlikler yüksektir ve çeşitli nedenlerle “belirsizlik riski”nin çözümlenmesine büyük ihtiyaç duyar.²¹ Ancak yönetimbilimde bir dizi koşul altında üretilmiş geçerli bir sonuç, diğerleri için uygun olmayabilir. Bir sorun karşısında, sınırları aşma ve daha karmaşık sorun çözme stratejisi izlenir. O halde yönetimbilim “normal ötesibilim” olur (Ravetz, 1999, ss. 647-653; Ravetz, 2004, ss. 347-357). Burada profesyonel danışma yönetimbilim risklerini azaltmaya yönelik devreye girer. Profesyonel danışmanlık, yeni ve beklenmedik durumlarla boğuşmaya hazır olmayı içerir. Sistem belirsizliklerinin veya kararsal risklerinin yüksek olduğu üçüncü tür problem çözme stratejisi olarak postnormal yönetimi yönlendiren politika konuları ortaya çıkar.

Şekil 1: Postnormal Bilim Diyagramı

Kaynak: (Funtowicz ve Ravetz, 1993, s. 745)

Öz olarak postyönetim, Funtowicz ve Ravetz’in postnormal bilimine göre belki [zorlamalı olarak ifade edersek] yeni melez bir bilimsel alan olabilir (Smith, 1998). O halde disiplinler ve/hatta disiplinlerarasılık sonrası yönetime bakış ifade edilir (Sayer, 2003). ve sınırları ortadan kaldırmak veya sınırsızlık yaratmak üzerinden açıklamaları geliştirmek mümkün olur.

Ancak şu cümlemin altı kalın şekilde çizilmelidir: Postyönetimde bir disiplin takibi değil, takipsizliği söz konusudur.²² Yani yönetim uygulamaları nereye gidilecek şeklinde yürütmez, belki gidilen yer her neyse orada bulunur. Bulunma öncesi fikirlere ve bağlantılara dikkat edilir ve izlenir. Böylece ilgili disiplinin en son sınırlarına kadar gidilmesi ve açıklamaları yapma olanağı düşünülür (Sanghera, 2001). Bu açıdan postyönetim bir birleşme/birleştirme amacı gütmeyen, birleştirici alanlardan da uzak durmayı yeğler. O halde/belki birleştirici kısımlar olarak öne sürülen kapsamlar, postyönetim çalışma alanı olarak görülebilir. (Fahlander ve Oestigaard, 2004)

4.1. Postyönetim Çevresi ve Kurgusu

Postyönetimde temel yaklaşım çevre önerilerini, söz edilebilecek olağan geleneksel yönetimbilim çalışmalarına ve karşı çalışmalara bağlı düşünmemek gerekir. Yani edebiyat kuramcısı İrlanda asıllı İngiliz profesör Terry Eagleton’un (1943-) vurgularına ödünçleyerek postyönetim, ne bir metafizik yağcılık, ne bir işkence pratiği, ne de kısa vadeli, dolaysız konjonktür uğruna vicdansızca tek-boyutlu olma ve indirgemeci olarak okunamaz (Eagleton, 1996, ss. 60-66). Ancak büyük ihtimalle postyönetimi ifade etmekte ve ete kemiğe bürümekte, olagelen geleneksel yönetimbilim ile kavramsal benzeşimleri ve bazı örtüşmeleri, muhtemel bir yadırgatma oluşturabilir. *Yadırgatma* kavramı becermeye dair, geleceği bugünden

²⁰ Belki burada ziyadesiyle çevresel (ekolojik) sorunlara dikkat çeken postnormal bilim (post-normal science-PNS), “gerçeklerin belirsiz, değerlerin tartışmalı, risklerin yüksek ve kararların acil olduğu” bir bilimsel marj içerimi değerlendirilir (Funtowicz ve Ravetz, 1993, ss. 739-755; Funtowicz ve Ravetz, 1991, ss. 137-152; Funtowicz ve Ravetz, 1992, ss. 251-273).

²¹ Bu durum post-normal bilimin mantrası: ‘Gerçekler belirsiz, değerler tartışmalı, riskler yüksek ve kararlar acil’ ile örtüşür (Funtowicz, Ravetz, 1993: 739-755; ayrıca bkz. Luks, 1999: 705-719).

²² Bu nedenle Yeni Zelandalı sanat ve tasarım profesörü Welby Ings’in dediği “Disiplinsiz düşünce”si ile örtüşebilir (Ings, 2020, ss. 48-65).

yapılandırma ve şimdiye yansıtılan bir katkıdır. Aksi halde geleceğin şimdiden elden çıkarma riski artar. Bu yönde iki çerçeveyi, postyönetim çevresine taşımak ve kurgulamak mümkündür:²³

●**Holistik yönetim çerçevesi:** Bu çerçeve, kuantum düşünce ekseninde iki argüman ile açılabilir. Birincisi sadece olagelen geleneksel yönetimbilimin neye ve nasıl karşı varlığı, yine kendine dönük ele alma ve altbiçimler ile bağlantılı bütünleri niteleme. İkincisi birincisine bağlı, o halde “aslında yönetim diye bir şey yoktur” fikriyle yönetimbilimde yok’un doğası üzerine kurulu nitelemedir.

Bu nedenle holistik yönetim varlığı yokluğunda gizli olan bir düşünce içerir. Bütünün neye ve kime karşı yönetileceği ise, farklı olmayan bir varlık biçiminde gerçekleştirme içindedir. Bu itibarla yönetimde buna “uzam” denilebilir. Yönetim uzamları üstyönetimin²⁴ yapıbozumu şeklinde düşünülebilir. Bu durum yönetimbilim yokluğuna veya varlığına dair bir evrimi niteler ve evrilmenin haklı gerekçesi olarak, “hiçbir şey kaybolmaz, yok olan var olmak için yok olur” mantığı üzerinden tanıtılır. Yani yönetim zaman dışında holografik bir evrenle bağlantılı kendi uzamını sürgünler.

Ayrıca yönetimbilim bir bütündeyse, bütünden ayrı bir yönetim bilgisi bulunmaz. O halde yönetimbilim olarak söz edilen, bütünün bir yansıması olabilir. Başka bir yönetimbilim bulunmaz, yoktur. Dolayısıyla yönetimbilim varlığı, yokluğu ile tanıtılmış olur.

●**Anarşist yönetim çerçevesi:** Bu çerçeve, İsveçli yönetimbilimci Mats Alvesson ve İngiliz yönetimbilimci Hugh Willmott gibi eleştirel yönetim çalışmaları (CMS) kapsamında veya Frankfurt Okulu’nun postyapısalcılığı ve çeşitli Marksist-heterodoks teorik kaynaklara dayanmaksızın, hakim uygulama ve yönetim söylemlerinden bigane bir çerçeve olarak düşünülebilir.²⁵ Bu nedenle anarşist yönetim çerçevesi bir *uzman tepkisellik* değildir. En basit ifade ile anarşist yönetim çerçevesi, olagelen geleneksel yönetimbilim çerçevelerine karşı saldırılardan veya örgütlerin “daha çok organizma gibi” yönetilmesinden beri, bildik söylem ve tartışmalardan uzaktır. Bu açıdan anarşist yönetim daha çok *siberuzay teknolojisi* bağlantılı sanal, sentetik, dijital veya akıllı cihazlar, yapay zekâlar, robotik, algoritmik, rezonik sistemler vs. ile gelen anti-nano bir çerçeveyi tanımlar. Bu nedenle öğrenilemeyen yönetim bilgisinden farklı ele alınır.

Bu açıdan postyönetim çerçevesine taşınacak anarşist yönetim olağan geleneksel anarşist yönetim çerçevesinde yer alan ahlaki ve politik bakıştan farklı bir pratik olarak düşünülebilir. En azından kalıplaştırıcı ve manipülatif teorik yönelimli eleştirileri dışladığını söylenebilir. Ancak “bu pratiğin ahlaki ve politik duruşu bulunmaz” denemez. Bu nedenle cinsiyet, ırk, sermaye, kimlik veya marjinal içeriklerin yer aldığı klasik anarşist söylemler anlamını bulmaz. Geliştirilen her uygulamanın kendi ahlakılığı özel olarak düşünülür. Temel varsayımı da “her neyse yolunu bulur” şeklinde su metaforu ile açıklanabilir.

Biraz daha bilgi ilerletilirse, anarşist yönetim çerçevesinde düzensizlik içinde düzensizlik, kaos içinde kaos, karmaşıklık içinde karmaşıklık doğal olarak ve her an üretilir. Marjinallikler öncelenir. Sosyalizm, feminizm, marksizm, postkolonyalizm vs. egemen teoriler ve retorik pratikler olağan anarşist söylem ve mevcut ideolojik eksen olarak bakılır. Bunlara bakarak, anarşist yönetim çerçevesini kötücül tanımlamak yersizdir.

Öyleyse anarşist yönetim çerçevesi keşfedilmeyi bekleyen ve keşfedilmesi gereken bir alan açtığı düşünülebilir ve/hatta postyönetim, anarşist yönetim çalışmaları için ortaya konan rotada çok sayıda önyargı, klişe, yanlış anlama, düşmanlık veya basit bilgi eksikliği ile birlikte yol alması kabul edilebilir. Bu tarz sorun niteliği taşıyan konuları aşmak, ortadan kaldırmak diyaloglar ile mümkün görülür. Ancak burada anarşist yönetim çerçevesi olarak söz edilen kapsamın, yapılagelen çalışmaların ötesinde bir konum alacağı unutulmamalıdır. Çünkü yapılagelen anarşist yönetim çalışmalarında gözetilen alternatif bir katkı özlemi, tartışmanın ana akım üzerinden devam ile sağlanır. Postyönetim için anarşist yönetim çerçevesi yapılagelen anarşist yönetim çalışmalarından yani basmakalıp ideolojik bilgeliklerden ve egemen söylemsel hegemonyasından kopan, neredeyse ayrı bir dil içerimine sahip, ne alternatif, ne keşişme, ne de birleşme öngörüsü içeriği taşımaz. Hüküm vermek için acele edilemez, ve/belki sağlıklı düşünme pozisyonu ile hükümsüzlük oluşturmaya yönelik bir olanak önerisi olur. O halde postyönetim ile yapılagelen anarşist

²³ Bu çerçeveleme ve içerik, daha sonra postyönetim biçim (form) adlandırılmalarına zemin oluşturmak için makale yazarı tarafından önerilmiştir.

²⁴ Bu kavram Friedrich Nietzsche’in “Böyle buyurdu Zerdüş” kitabında ve gelecek için vargıladığı üstinsan (almanca Übermensch) ifadesine bağlı düşünülmüştür. Üstinsan kendine dönük, kendi değerini yaratan, acı çekmeyi doğallaştıran ve dünyaya sadakatle bağlı şekilde ele almaktadır (Nietzsche, 2020).

²⁵ Belki en iyimser şekli ile anarşist yönetim çerçevesi için Patrick Reedy’nin 2002 yılı çalışmasında olduğu gibi, “ütopyalar” üzerinden tartışılması yapılabilir. Yani gelecekte mülhem ütopyanın distopyasını oluşturma düşünülebilir (Reedy, 2002, ss. 169-188; ayrıca bkz. Swann ve Stoborod, 2014, ss. 591-609).

yönetim çalışmalarının eleştirel yönetim çalışma bağlantıları burada bulunmaz. Belki zorlanırsa, bir düşünce biçimi, bir fikir veya saf hayal [veya *neolojizm*] olarak “ideologeme” şeklinde genel bir yaklaşıma bağlanabilir.²⁶ Ancak yapılagelen anarşist yönetim çalışmalarda yetersiz bilgi ve bilgilendirme düşünüldüğünde, bu makalede söz edilen anarşist yönetim çerçevesi daha çok açıklamaya muhtaç olduğu düşünülebilir. Bu açıdan postyönetim için anarşist yönetim çerçevesi politik, anakronik, ütöpik, örtük, ezoterik vs. bir çok kapsamda değerlendirilmesi doğallıdır. Yani tüm bu çerçeveyi sarmayacak düşünce, yeni bir düzeyde teori ve pratiği tanıtmaya ilişkin olduğu söylenebilir. Bu nedenle postyönetim için, “postanarşizm” teorik pozisyonu [bu yönde sözgelimi *Hacktivism* içerim tartışması] önerilebilir.

4.2. Postyönetim Biçim (form) Adlandırmaları olabilir mi?

Kuşkusuz dönem itibariyle söz edilen postyönetim şaşırtıcı değildir. Yaşattığı düşünülen “bilimsel ikilem (science dilemma) de inkâr edilemez. Çünkü postyönetim hem sorun çözümüne yardımcı olmakta, hem de yeni sorunsalları cesaretlendirmektedir. Heidegger’e bu cümle okutturulursa, “postyönetimin inkar edilmesi ya da kötülenmesi yararsızdır, çünkü gelecek anlayışı yaşanabilir dünyanın metafizik zemini olacaktır.” Yani her olan biten buna göre yeniden olacak ve bitecek şeklinde anlaşılabilir.

Şu açık: Postyönetim, ne dinginlik ne de bir zamanların otomasyon işlerini tehdit eden ve kaygısı ile makineleri bozma protestosu *Luddizm*’dir.²⁷ Ne teknik ne de gelenekli geçmiştir. Belki en vurgulu şekilde postyönetim farklılık iddiası taşıyan, yeni arayışların ve alternatiflerin ötesini arama ve insan, gelecek ve evren mutluluğunun diğer biçimlerini tasavvur etme ve yerine getirme adına, düşünmeyi gerçekleştirmek, gelecekbilim dünyasını anlamak ve tanımak amaçlıdır.

Bu nedenle postyönetimin seçenek için seçeneksiz öneri sunduğu söylenebilir. Diğer bir deyişle, postyönetim “[henüz] bilimsel olmayan” ve olagelen geleneksel yönetimbilimle anlamı oluşturmaya dair bir mücadele seçeneği sunma kapsamını nitelemez. Dahası postyönetim yönetimbiliminin özgürleştirici potansiyeli olmadığı ve kendini baltaladığı açık görüşünü ifşa etmesi nedeniyle de eleştirilen bir alan içermez. Politik yönlü çıkarımlar da, yönetimbilim tehdidi ile kenarda kalanlarının hakkını teslim etmeye dair gözükmez. Çünkü/artık yönetimbilim için alternatif öneriler, heterojen kavramlar ve nahoş gerçeklerin gizini bilimsel açıklamaya dair kavrayışlardan çok uzak düşünülmemektedir. Belki/böylece postyönetim yaklaşımlar ve çevreler ile gizler, mistifikasyon ve/dahi örgütsel meşrulaştırma manivelası “sembolik yönetim” tavrı doğru mecrasına oturabilir.²⁸ Hatta bunun için yönetimbilimde yeni vizyon alanları açmak mümkün olur. Dolayısıyla, olagelen geleneksel yönetimbilimin daha sofistike olmasına yönelik yapıbozum beslenerek, yönetimbilim güçlü bir alan olarak kurulabilir. Bir bakıma yönetimbilimini gizemden ve mistifikasyondan arındırma fırsatı ekili şekilde kullanılmış olur.

Konumlandırıcı olarak düşünülmesi de postyönetim yaratıcı bir süreç ve şiirsel bir eylem olarak, “techne” gerçeklik aleminde “ortaya çıkarma”, varlığı geleceğe bağlama ve öngöründe “anlayışlı ilergeri dönüş” olanağı olarak gerçekleştirilebilir. Yani postyönetim bir anlamda varlığın geleceğe doğuşunu gerçekleştirmiş olur.

Bu açıdan postyönetim, “iyi gelecek ve hayat (good life)” için hümanizmin/insan-merkezciliğin ötesinde, hesaplamalardan ve rasyonaliteden maada üst evrimi niteler. Görünür veya görünmez kaynak kullanımına ayar verir ve gelecek için yeryüzünü ve evreni insanlardan korumaya yönelir. Bu nedenle sadece yönetimbilim rasyonalitenin değil, doğayı yaşanmaz hale getiren yerleşik formları ve fenomenleri de tersyüz yapmaya ilişkin bakılabilir. Endüstriyel modernitenin, monolitik rasyonalitenin ve monistik hakikatın iyi olduğuna yönelik anlayışı da eleştiri olarak ortaya koyar.

Bu arada postyönetim, ilerlemenin en yakın yerde bakış açısını, anlatı sembollerini, metaforlarını, hikâyelerini ve inançlarını inşa etme ve yakalama yolu açar. İnsan doğasını, doğanın içinde olduğu bir evren görüşünü karakterize eder. Dış fenomenlerin, iç fenomenler ile kopmaz birlikteliği tanıtlanır. Belki daha ileride postyönetim, merkezsiz ve iktidarsız yönetimbilim kapasitesi olarak açıklanabilir. Burada gizli ve örtülü olmaksızın, güçlü ve dolaysız bilgilerin paylaşımı görülebilir. Yani insan dünyasına ve geleceğe ait

²⁶ Yani ideologeme, kavramların kademeli ve bilinçsiz bir şekilde detaylandırılmasıyla başlangıç etkisinden kurtulma bilgisi, ve/fakat daha anlaşılır olarak biçimlenmesidir. Böylece daha küçük birimlerde oluşan ideolojik bir düzenleme sağlar. Ayrıca ideologeme kendi dışında anlam uygulamalarına (semiotic practices) dönük işlevi görür ve kendisinden önce analiz edilmesi gereken kültürel bir ürün olarak sembolik deneyimledir. İdeologeme için bkz. Kristeva, 1980; Jameson, 2002.

²⁷ Ludizm, 19. yüzyılda İngiliz tekstil işçilerinin modern teknolojinin [dolayısıyla bilimsel üretime karşı] özellikle istihdam olanaklarını zedelediğine dair gizli örgütsel faaliyetinin adıdır (Owen, 1995; ayrıca bkz. McWilliam, 2002).

²⁸ Burada sembolik yönetim için, hem örgüt ve yönetim kültürü, hem de yönetici etki sahası dışında söz konusu yaklaşım birlikte kullanılmıştır. Sembolik yönetim dair bazı okumalar için bkz. Fiss ve Zajac, 2006, ss. 1173-1193; Westphal ve Zajac, 1998, ss. 127-153; Coen, vd., 2014, ss. 16770-16770.

olan sembollerini, hikâyeleri vs. gerçek alana davet etme sorunu yaşanmaz. Gerçekler “iyi yaşam” vizyonu için yürütülür.

Kısaca postyönetim, yönetimbilimi yeniden tanımlamaz ve onu baştan çıkarmaya yaklaştıır. İyinin, gerçeğin ve değerin aşkın istikrarını, rasyonalitesinin ontolojik olumsuzluğunu ve insan yaşamında enkarne formların sonluluk özelliğini gösterir. Bu nedenle postyönetim, beklenmedik durumlar yanında ve ötesine karşı faal olan bir sensördür. Hatta renk körü haline gelen görüşün renklerine bile sahip çıkacak bir kapsam önermesinde bulunabilir. Belki/bu sayede vizyonun yarattığı sayısız ton zıtlığını, gelişme ve yenileşme olasılığı olarak yaratılan huzur gösterilmeye çalışır.

Tüm bu anlatımlara bağlı, postyönetim için şu üç biçim adlandırması ve açıklaması düşünülebilir:

●**Holografik yönetim (Holographic management)**: Bu biçim, her türlü yönetim görüntüsünü aktarma, taşıma ve yansıma sağlayan yönetimi ifade eder. Bir bakıma “avatar yönetim” de denebilir. Uzaktan yapay kontrolü mümkün olan yönetim olaylarını, sanal beyinlere ve oradan oluşturulan gerçek beyinler üzerine aktarma ve aslında henüz fiziki oluşmamış tüm yönetim olaylarına dair, önceden oluşturulan yönetim biçimleri araştırılır.

●**Transyönetim (Transmanagement)**: Bu biçim yönetimin olağan geleneksel biçimlerinin tüm atamalarını veya hatalarını sıfırlanmayı ve “fazlasıyla (plus) etkili yönetimi” ifade eder. Bir tür yönetim etkisini artırmak için, gerçekleşen atamaların dönüşmeli yönetim düzeyine yönelik eylemleri önleme düşünülür. Daha açık olarak, makineyle birleşik veya yönetim için söz konusu arayüzleri makineleştirerek gelişmiş bir yapay zekâ aracılığıyla dönüşmeli yapılan yönetim biçimleri araştırılır.

●**Yönetimsizlik (Unmanagedness)**: Bu biçim, dönüşen ve sürekli kendine sarmalanan yönetim biçimini ifade eder. Daha ziyade “kolonoid” yani, silikleştirci kodlayıcılar ile yapılan “kopya yönetimi” ifade eder. Yani yönetimin asla sahip olamayacağı bir kapasiteyi üretme ve üretirken sürekli silikleşen, kendine sarmalanan dönüştüren yönetimi niteler. Dönüştürme biriken, depolanan, kopyalanan, analiz edilen ve aktarılabilen tüm kaydedilebilir verilerin metrikler üzerine kurulur. Ancak algoritma (matematiği) diğerinin çözmelerini gerektiren kolay bir süreç değildir. O halde yönetimsizlik, tüm algoritmaların çözüldüğü “metrik-yönetim (accountoid)” biçimlerini araştırır.

4.3. İleri Araştırma için bir Tartışma: Aceleci Çağda Postyönetim

Buraya kadar kurulan cümlelerde “postyönetim” düşüncesi artan bir romantizm yayabilir, kafalarda çelişkiler ve açmazlar yaratabilir. Dahası, omurgasız, safsata ve saçma düşünülebilir. Ancak postyönetimin yönetimbilimin çağrısı ve arayışı olabileceği yadsınamaz. Hatta yönetimbilimin postlaşarak kendini mükemmelleştirmeye dair süreci mükemmellik dayatmaları için yaptığı da düşünülemez. (Siby 2013, ss. 548-564)

Temelde postyönetim düzenlenmeleri, olağan yönetim vurgularının düzenlenmesi ile çakışabilir. Ancak bu çakışma olagelen geleneksel yönetim rasyonalitesi tarafından sınırlandırılan anlayışı silikleştirme üzerinedir. Kaldı ki, insana, doğaya, evrene, gerçeğe ve/hatta geleceğe rağmen yönetimin yapılamayacağı ifadesi postyönetimde ayrıcalıklı değildir, belki insanın, doğanın, evrenin veya gerçekliğin, gelecekte nasıl daha sorunsuz, etkin ve ayrı bakılabileceğine yönelik yolları işaret edeceği olabilir.

Bu noktada olagelen bilincin ayırt edici, indirgeyici ve gerçeklik görüşüne bağlı meşrulaştırma (to legitimize) yolu olarak “bilim”, bilimsel indirgemeye yetmeyen tüm “bilimsel olmayan (unscientific)” anlatılara karşı ele alınır. İndirgeyici rasyonalite (reductive rationality), anlamayı kalıplaştırır, öğrenme ve kültür formülü haline getirir. Formüle dayalı anlayış, fenomenleri düzenler ve düzeltir. Sanki tersten çözülebilir mühendislik yapılabirliği kapısını açık tutar.

Bu nedenle olagelen geleneksel yönetim yaklaşımının ve bilinci indirgeyici, kalıplaşmış anlayış insan varlığını ve tüm yönetim fenomenlerini, anlam ve değer kapanına sokmuş gibi görünür. Ancak kalıplaşan anlayışa karşı yapılan direncin bertaraf edilmesi için önerilen yönetimbilim araştırmalarının dışlanması, alan bilgisinin zayıflatılmadığı ve sakınca yaratmadığı söylenemez.²⁹

²⁹ Hatta postmodernizmin temel koyucuları Fransız düşünür ekolünden Michel Foucault, Jean François Lyotard, Jean Baudrillard, Jacques Derrida, Jacques Marie Emile Lacan ve/dahi Marksist düşünürler Fransı Gilles Deleuze- Pierre, Félix Guattari, Alman Fredric Jameson ve İngiliz David Harvey tarafından vurgulanan yapıbozum belli bir yetersizliği tartışmaya ilişkin geliştirdiği söylenebilir. Ancak bu noktada postmodernizmin yanılısamları olarak İrlandalı Marksist edebiyat ve kültür kuramcısı Terry Eagleton’un itirazına dikkat çekilebilir. Yani yapıbozum, evrenselci bir iddia gözetmez. Evrensellik için karşı çıkışları evrenselleştirmek, bir yeterlilik tartışması içermez. Çünkü/belki bu kaçınılmaz indirgemeciğin yol açabileceği dogmatik tutumdan uzak kalmayı gerektirir. Dolayısıyla, bu ekseninde sınıflandırılan bilginin

Buradan bakıldığında postyönetim, kendini her alana yayan yargı, öğrenme ve kültür alanında indirgemeciliğin bir reddi olarak okunabilir. Ancak bu olagelen geleneksel yönetimbilimin inkârı değildir. Belki dikte edilen *monolitik yönetimbilimciliğin hegemonyasını* yıkma eğilimidir. Hatta Heidegger'e göre onto-teolojik olanın gerçekliğe indirilmesine dair bir oluş olabilir. Dolayısıyla postyönetime dair çerçeveleme, yönetimbilim anlayışını sadece hesaplayıcı değil, aynı zamanda yönetimin kalıplaşmış, indirgemeci rasyonalitesine ve/dahi gerçekliğin kapsamlı bir anlayışını kırma ve kırılmaları ileriye taşıma düşüncesi olarak düşünülebilir.

O halde postyönetim umulmadık araçların rahatlıkla kullanılabilmesi ve her şeyi kapsayan (all-encompassing) fenomenal bir düzenleme olduğu söylenebilir. Özellikle yönetimin politik, metalaşmış, güdümlü vs. tarafının yarattığı can sıkıntısını aşma ve yönetimbilim bağlamında varoluşsal hakkı koruma hedefi³⁰ ve/dahası yönetimbilimde bir güven tazeleme karakteri olabilir. Bu bariz olarak yönetimbilim rasyonalitesinin egemen karakteri, kendisine direnen her şeyi teşvik edişin reddedilmesi olarak kendini göstermesidir. Böylece olan gerçekliğin ötesinde yeni gerçeklik yaratma, tek değere, yönetime ve dünyayı görme yollarını kuşkudan arındırma hedefi açıkça görülebilir.

5. SONUÇ

Bu makale olağan bir yönetimbilim makalesi değildir. Yani geleneksel yönetimbilim okumalarından farklı olarak postyönetimi bir yapıbozum (yapılanı bozma) şeklinde değil, bir bozuyapı (bozulanı yapma) olarak okunmasına dair düşüncelerin zorlamalı retorikğine erişmek amaçlıdır ve/dahi bunun bir “dil oyunu” olmadığı da söylenmelidir.

En iyimser bakışla, postyönetim sanal ve gerçek arasında bir “ara form yönetim” düşüncesi olarak izlenebilir. Ancak bu makale ile postyönetim, gelecek gerçeklik teknolojileri kapsamına bağlı, yönetimbilimin evrilebileceği uzamı anlamaya ve tanıtlamaya ilişkin düşünülmelidir. O halde bu düşüncede tolerans, hata, duygu vs. bulunması zor gözükmemektedir. Yani yönetim uygulamalarını teknikleştirmenin zirve yaptığı ve yönetim ilke, süreç, yapı ve eylem anlamlarının silikleştiği bir dönemde, yönetimbiliminin nereye evrileceğini normal düşünme ile kavramak çok rahat gözükmemektedir.

Öyle ise, yönetimbilimini sentetik yapay zekâlar veya simbiyoz bilinçler ile yapma öngörüsünden çıkarmak önerilebilir. Bu öngörüü anlamak, geleceği anlamak ve etkilemek demektir. Dolayısıyla, bu zorlu süreç belki postyönetimin yönetimbilim için bir distopya olarak da izlenmesine yol açtığına yönelik güçlü bir tanıtlama yaratabilir. Ancak/o halde distopya gelecekte yönetimbilimin istemediğini değil, negatiflikler ile nasıl başa çıkılacağını göstermeye ilişkin düşüncenin zorlamasına dair açıklanabilir olarak durmaktadır. Hiç olmazsa bu makale kapsamında distopyanın olumsuz bir kabul olmadığını ve gelecekte yönetimbilim evriminin [veya ütopyasının] postlaşmış hali olarak muhtemel negatifliğini görünür kılacağına söylenmesi yanlış olmayacaktır.

Açıklayıcı Not

Makale boyunca, nokta dışındaki atıflar -daha ziyade bkz. ve/veya ayrıca bkz. biçimli- ana bilgiyi destekleyici, nokta içinde atıflar, alıntılama ya da tanımlayıcı ve çeviri atıfları biçiminde iki yönlü verilmiştir. Ayrıca makale metninde [ ] şeklinde yazımlar, metin bütünlüğünde anlam pekiştirici, ( ) içinde kelime, terim, deyim vs. İngilizce mütakabili olarak verilmiştir. Özgün ya da üzerinde durulması gereken kavramsallar da, ya “tırnak” içinde veya *eğri (italik)* olarak yazılmıştır.

Daha çok ardı ardına kullanılan bağlaçlara yönelik sözgelimi ve/fakat, ve/dahası, ancak/o halde vs. yazımı ve kullanımı makale boyunca özelleştirilmiş ve özgül şekilde yer verilmiştir. Bu yazım ve kullanım tercihi, hem elit, entelektüel ve akademik, hem de yeni düşünme olanaklarını göstermek için yapılmış ve bilgiye dikkat çekmek amacıyla kullanılmıştır.

Makalede yönetimbilim birleşik yazımı, bu alanın disiplinler arasındaki ilişkileri belirtmek ve yönetimin felsefi yönünü daha güçlü şekilde ve bilimsel olgunlaşma süreci heyecanını vurgulamak için kullanılmıştır. Ayrıca yazında yazarı tarafından ilk kez kullanılan postyönetim kavramsalı da bu yönlü birleşik yazımı tercih edilmiştir.

Bu araştırma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Makale ile ilgili notlar

Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın tamamı, beyan edilen tek yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

bugün açıkça izlenebilirliği ve/böylece, her zamankinden daha fazla şeyi kapsayan bilimsel indirgemecilik etkisini tartışılabilir kılar (Eagleton, 1996, ss. 66-86).

³⁰ Bir bakıma Peter Weingart'ın “sonlandırma tezi” ile yeni bilginin üretme biçimi ile düşünmek mümkün olur (Weingart, 1997, ss. 591-613).

KAYNAKÇA

- Anderson, P. (2005). *Postmodernitenin kökenleri* (çev. Elçin Gen). İletişim Yayınları.
- Altun, A. (2020). Gelecek okuryazarlığı ve sosyal bilgiler eğitimi. M. Aydın ve S. İnan içinde, *Dr. Kemal Daşcıoğlu'na vefa kitabı* (ss. 29-41). Pegem Akademi Yayınları.
- Aydın, İ. H. (2020). *İnsanlığın geleceği: Beyin sizsiniz 3.0*. Girdap Yayınları.
- Aydın, İ. H. (2021). *Kuantik çağ: Beyin sizsiniz 4.0*. Girdap Yayınları.
- Babbie, E. R. (2012). *The practice of social research*. Wadsworth Publishing Company.
- Barthes, R. (1979). *Göstergebilim ilkeleri* (çev. Berke Vardar ve Mehmet Rifat). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Barthes, R. (1993). *Göstergebilimsel serüven* (çev. Mehmed Rifat, Sema Rifat). YKY Yayınları.
- Baudrillard, J. (1995). *Kusursuz cinayet* (çev. Necmettin Sevil). Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2011). *Simülakrlar ve simülasyon* (çev. Oğuz Adanır). Doğubatı Yayınları.
- Burdea, G. C. ve Coiffet, P. (2003). *Virtual reality technology* (Cilt: 1). John Wiley & Sons Yayınları.
- Burdea, G., Richard, P. ve Coiffet, P. (1996). Multimodal virtual reality: Input-output devices, system itegration, and human factors. *Interrational Journal of Human-Compuier Interacton*, (8), 5-24.
- Casula, M., Rangarajan, N. ve Shields, P. (2021). The potential of working hypotheses for deductive exploratory research. *Quality & Quantity*, (55), 1703-1725.
- Coen, C. A. vd. (2014). Symbolic management in the 21st century. *Academy of Management Annual Meeting Proceedings*, (1), 16770-16770.
- Funtowicz, S. O. ve Ravetz, J. R. (1991). A new scientific methodology for global environmental issues. Costanza, R. vd. (eds.) içinde, *Ecological economics: The science and management of sustainability* (ss. 137-152), Columbia University Press.
- Cündioğlu, D. (2010). *Daire'ye dair*. Kapı Yayınları.
- Drucker, P. F. (1995). *Değişim çağının yönetimi* (çev. Zülfi Dicleli). Türk Henkel Derneği Yayınları.
- Dunne, S., Harney, S. ve Parker, M. (2008). The responsibilities of management intellectuals: A survey. *Organization*, 15(2), 271-282.
- Eagleton, T. (1996). *Postmodernizmin yanılsamaları* (çev. Mehmet Küçük). Ayrıntı Yayınları.
- Eagleton, T. (2015). *Kuramdan sonra* (çev. Uygur Abacı). Literatür Yayınları.
- Engel, R. J. ve Schutt, R. K. (2016). *The practice of research in social work*. Sage Publications.
- Engwall, L., Kipping, M. ve Üsdiken, B. (2016). *Defining management: Business schools*. Routledge Pub.
- Escobar, A. (2000). Beyond the search for a paradigm? Post-development and beyond. *Development*, 43(4), 11-14.
- Fahlander, F. ve Oestigaard, T. [eds.] (2004), *Material culture and other things: Postdisciplinary studies in the 21th century*. University of Gothenburg.
- Fiss, P. C. ve Zajac, E. J. (2006). The symbolic management of strategic change: Sensegiving via framing and decoupling. *Academy of Management Journal*, 49(6), 1173-1193.
- Frey, T. (2016). *Gelecekle iletişim* (çev. Caner Turan). Nail Kitabevi.

- Funtowicz, S. O. ve Ravetz, J. R. (1993). Science for the post-normal age, *Futures*, 25(7), 739-755.
- Glaser, B. ve Strauss, A. (1967). *The discovery of grounded Theory: Strategies for qualitative research*. Aldine Transaction.
- Han, B. C. (2019). *Zamanın kokusu: Bulunma sanatı üzerine felsefi bir deneme* (çev. Sevda Öztürk). Metis Yayınları.
- Han, B. C. (2020). *Güzeli kurtarmak* (çev. Kadir Filiz). İnsansanat Yayınları.
- Harvey, D. (2003). *Postmodernliğin durumu* (çev. Sungur Savran). Metis Yayınları.
- Heidegger, M. (1998a). *Tekniğe ilişkin soruşturma* (çev. Doğan Özlem). Paradigma Yayınları.
- Heidegger, M. (1998b). *Teknik ve dönüş* (çev. Necati Aça). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Jameson, F. (2002). *The political unconscious: Narrative as a socially symbolic act*. Routledge Yayınları.
- Jessop, B. ve Sum, N. L. (2001). Pre-disciplinary and post-disciplinary perspectives. *New Political Economy*, 6(1), 89-101.
- Kapur, P. K. vd. (2020), *Strategic system assurance and business analytics*. Springer.
- Funtowicz, S. O. ve Ravetz, J. R. (1992). Three types of risk assessment and the emergence of postnormal science. S. Krinsky ve D. Golding içinde *Social Theories of Risk* (ss. 251-273), Greenwood Publishing Group.
- Kristeva, J. (1980). *Desire in language: A semiotic approach to literature and art*. Columbia University Press.
- Kuosa, T. (2011). Evolution of futures studies. *Futures*, 43(3), 327-336.
- Kuosa, T. (2012). *The evolution of strategic foresight: Navigating public policy making*. Routledge Publishing.
- Lawrence, R. J. ve Despres, C. (2004). Future of transdisciplinarity, *Future*, (36), 397-405.
- Luks, F. (1999). "Post-normal science and the rhetoric of inquiry: Deconstructing normal science?", *Futures*, (31), 705-719.
- Liotard, J. F. (1994). *The postmodern durum*. (çev. Ahmet Çiğdem). Vadi Yayınları.
- Martynov, L.M. (2012). Managementology, a new concept, science, and discipline. Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2022, <https://www.semanticscholar.org/paper/Managementology%2c-A-New-Concept%2c-Science%2c-And-Martynov/233f45ace0b3f51f8ab57bab37f5626d85ba3425>
- McWilliam, R. (2002). *Popular politics in nineteenth-century*. Routledge
- Negroponte, N. (1996). *Dijital dünya* (çev. Zülfi Dicleli). Türk Henkel Dergisi Yayınları.
- Nietzsche, F. (2020). *Böyle buyurdu zertüşt* (çev. A. Turan Oflazoğlu). İz Yayınları.
- O'Conner, M. (1999). Dialogue and debate in a post-normal practice of science: A reflexion, *Futures*, (31), 671-687.
- Owen, R. (1995). *Yeni toplum görüşü* (çev. M. Doğan Şahiner). Yapı Kredi Yayınları.
- Darbellay, F. (2020). Postdisciplinarity: Imagine the future, think the unthinkable. Pernecky, T. [edt.] içinde *Postdisciplinary Knowledge* (ss. 235-250). Routledge Yayınları.

- Ings, W. (2020). Undisciplined thinking: Disobedience and the nature of design. Pernecky, T. [edt.] içinde *Postdisciplinary Knowledge*. Routledge Yayınları.
- Poli, R. [eds.] (2019). *Handbook of anticipation*. Springer International Publishing.
- Ravetz, J. R. (1971). *Scientific knowledge and its social problems*. Transaction Publishers.
- Ravetz, J. R. (1999). What is post-normal science?, *Futures*, (31), 647-653.
- Ravetz, J. R. (2004). Post-normal science of precaution, *Futures*, (36), 347-357.
- Ravetz, J. R. (2006). *The no-nonsense guide to science*. New Internationalist/Verso Yayınları.
- Reedy, P. (2002). Keeping the black flag flying: Anarchy, *Utopia* and the Politics of Nostalgia. *The Sociological Review*, 50(1), 169-188.
- Saltelli, A. vd. (2020). The technique is never neutral: How methodological choices condition the generation of narratives for sustainability. *Environmental Science and Policy*, (106), 87-98.
- Sanghera, B. (2001). Sociology and the need for postdisciplinary studies [Electronic version], *Paper presented at the 2001 Sociology Roundtable*, Kaunas, Lithuania. Erişim tarihi: 20 Mayıs 2022, <http://www.cep-russia.yar.ru/education/Balihar's%20article.doc>
- Sarup, M. (2017). *Post-yapısalcılık ve postmodernizm* (çev. Abdülbaki Güçlü). Pharmakon Yayınları.
- Sayer, A. (2003). Long live postdisciplinary studies. Erişim tarihi: 20 Mayıs 2022, <http://www.lanacs.ac.uk/fss/sociology/papers/sayer-long-live-postdisciplinary-studies.pdf>
- Schatzberg, E. (2018). Why is there no discipline of technology in the social sciences?. *Artefact*, (8), 193-213.
- Schmitt, C. (2003). *The nomos of the earth: In the International Law of the Jus Publicum Europaeum* (Çev: G. L. Ulmen). Telos Press Publishing.
- Schutt, R. K. (2012). *Investigating the social world: The proses and pratice of research*. Sage Publications.
- Siby, K. G. (2013). Imagining Postscience: Heidegger and development communication, environmental communication. *A Journal of Nature and Culture*, 7(4), 548-564.
- Singh, C. ve Kumar, M. (2019). *mastering hadoop3: big data processing at scale to unlock unique business insights*. Packt Publishing Ltd.
- Smith, M. J. (1998). *Social science in question: Towards a postdisciplinary framework*. Sage Publications.
- Stebbins, R. A. (2001). *Exploratory research in the social sciences*. Sage Publications.
- StringFixer. (t.y.). Keşif araştırması. *StringFixer*. Erişim tarihi: 20 Mayıs 2022, https://stringfixer.com/tr/Exploratory_research
- Swann, T. ve Stoborod, K. (2014). Did you hear the one about the anarchist manager?. *Ephemera: Theory & Politics in Organization*, 14(4), 591-609.
- Şaylan, G. (1996). *Çağdaş düşünce akımları: Postmodernizm*. TODAİE Yayınları.
- Şen, U. B. (2022). Distopya çağında toplum felsefeleri. *Teori Dergisi*, 39(388), 68-69.
- Turnbull, N. ve Hoppe, R. (2019). Problematizing 'wickedness': a critique of the wicked problems concept, from philosophy to practice, *Policy and Society*, 38(2), 315-337.
- Turnpenney, J., Jones, M. ve Lorenzoni, I. (2011). where now for post-normal science?: A critical review of its development, definitions, and uses. *Science, Technology, & Human Values*, 36(3), 287-306.

- Üsdiken, B. ve Kipping, M. (2020), *History in Management and organization studies: from margin to mainstream*. Routledge Taylor&Francis Group,
- Watzlawick, P. (1996). *İyideki kötü ya da heratevari çözümler* (çev. Turgay Kurultay). Ayrıntı Yayınları.
- Weingart, P. (1997). From “finalization” to “mode 2”: Old wine in new bottles?. *Social Science Information*, 36(4), 591-613.
- Westphal, J. D. ve Zajac, E. J. (1998). The symbolic management of shareholders: Corporate governance reforms and shareholder reactions. *Administrative Science Quarterly*, (43), 127-153.